

FACTORII CULTURALI – CATALIZATORI SAU ATENUATORI AI CORUPȚIEI MACROSOCIALE

Alexandra Adriana CHIRCĂ

Facultatea de Economie și de Administrare a Afacerilor, Universitatea de Vest, Timișoara

Abstract

Corupția este un fenomen global, deosebit de complex, cu implicații sociale și economice majore. Actele de corupție nu se întâmplă pur și simplu și nu reprezintă un dat istoric ca atare. În spatele lor se ascund factori favorizanți, o serie de condiții strâns legate între ele. Alegerea individuală în situații de dileme etice se realizează într-un anumit context social care joacă un rol important în luarea deciziei de implicare sau nu în acte de corupție.

Fenomenul corupției nu trebuie privit ca o problemă independentă, ci mai curând ca una ce variază în funcție de contextele locale diferite în care apare. În literatura dedicată acestui subiect interesul principal este dedicat evaluării efectelor larg răspândite ale corupției, în schimb, mult mai puțină atenție este acordată cauzelor acesteia, în special acelor cauze ce nu sunt evidente, și care variază puternic de la un context cultural la altul.

Lucrarea de față propune un model empiric de evidențiere a legăturilor dintre Indicele de Percepție a Corupției lansat și utilizat la nivel global de Agenția Transparency International, și o parte a dimensiunilor culturale aparținând modelelor culturale clasice, propuse de Geert Hofstede, respectiv Fons Trompenaars (ecartul puterii, individualism - colectivism, masculinitate - feminitate, evitarea incertitudinii, orientarea pe termen lung/scurt, universalism - particularism, statut social câștigat/atribuit). Înțelegerea influenței valorilor culturale, care pot reprezenta factori de catalizare sau de atenuare ai corupției, poate fi un bun punct de pornire în procesul de combatere al acestui fenomen.

Cuvinte cheie

corupție, indicele de percepție a corupției, cultură națională, dimensiuni culturale

Introducere

Motto: "Ordinea fenomenelor sociale nu poate fi modificată doar prin edictarea unor legi sau semnarea unor tratate. Fără a ignora importanța acestora, normativitatea în societate depinde foarte mult și de moralitatea individuală." (Rusu, M., 2008: 8)

Corupția reprezintă o preocupare profund normativă și poate fi o problemă destul de controversată. De multe ori corupția este privită ca o problemă generică în cadrul dezbaterilor politice. Cauzele sale profunde, modurile în care ea se regăsește în procesele economice și politice, precum și rolul său ca indiciu al relațiilor diverse și problematice dintre putere și bogăție, dintre interesele publice și cele private, dintre stat și societate sunt recunoscute dar prea puțin înțelese. (Johnston, M., 2007: 27)

Explicațiile culturale au un rol important în înțelegerea corupției. În pofida existenței unor reglementări scrise cu privire la comportamentul etic, viața de zi cu zi poate funcționa pe baza unor reguli nescrise, informale, care să susțină o serie de acte de corupție. Propoziții precum "Eu am fost corupt, dar așa au fost și ceilalți" relevă faptul că un mediu corupt poate servi ca o justificare pentru comportamentul corupt al unei persoane. Fără îndoială, neutralizarea corupției și a efectelor ei, care tind să se reproducă prin imitație, nu va fi semnificativă dacă mentalitățile indivizilor cu comportamente corupte se perpetuează. (Prodan, G. & Sârbu, S., 2005: 139-140)

1. O Privire De Ansamblu Asupra Corupției

Corupția reprezintă abuzul de putere, cel mai adesea în scopul obținerii de câștiguri personale sau în avantajul unui grup căruia cineva îi este devotat. Corupția poate fi motivată de lăcomie, de dorința de păstrare sau de sporire a puterii sau credința într-o presupusă stare de mai bine. Deși cel mai adesea cuvântul "corupție" este asociat abuzului de putere din partea politicianilor sau a funcționarilor publici, acest concept descrie un tipar comportamental întâlnit în aproape orice sector.

O trecere în revistă a celor mai cunoscute publicații conduce la o concluzie clară și în același timp copleșitoare: corupția este un fenomen omniprezent, care poate fi întâlnit în țări diferite din punct de vedere ideologic, economic sau al dezvoltării sociale. Deși anumite societăți sunt mai vulnerabile decât altele și pot suferi mai mult de pe urma efectelor corupției, totuși nici o țară din lume nu este, în prezent, imună la influența distructivă a corupției.

1.1. Unde Apare Fenomenul Corupției?

Nu există nici o dovadă clară a faptului că fenomenul corupției este mai larg răspândit în prezent. Corupția a existat, sub o formă sau alta, din primele zile ale organizării sociale. Ceea ce s-a schimbat într-adevăr este faptul că informațiile referitoare la actele de corupție sunt acum disponibile, în condițiile în care guvernele au posibilități din ce în ce mai reduse de a ascunde aceste practici. Dezvoltarea presei și a internetului, care critică regimurile politice cu mai multă îndrăzneală, a contribuit la mediatizarea corupției. În numeroase țări, campaniile de presă solide au transformat corupția într-un subiect de maxim interes pentru public.

În general, este mai probabil ca actele de corupție să apară acolo unde sectorul public și cel privat (definite în linii mari) se întâlnesc, și în special acolo unde există o responsabilitate directă legată de furnizarea unui anumit serviciu sau de aplicarea unor reguli. Printre acestea se numără, de exemplu, achizițiile publice, activitățile de acordare a licențelor (precum acordarea autorizațiilor de import sau export), realocarea terenurilor și colectarea veniturilor sub formă de impozite sau taxe vamale.

Nu e surprinzător faptul că, date fiind oportunitățile pe care funcția publică le oferă, se înregistrează cazuri de corupție la numirea sau alegerea funcționarilor publici de orice rang. În anumite situații, funcționarii corupți vând favoruri beneficiarilor fără a lua în considerare binele public. Uneori ei se folosesc de funcția pe care o dețin pentru a obține mită din partea unor companii care, în alte condiții, nu ar fi dispuse să se angajeze în asemenea practici.

Corupția se regăsește și în numirea membrilor familiei, rudelor și prietenilor în cadrul unei organizații publice ce dețin poziții de monopol profitabile în anumite domenii ale sectorului public sau privat. Contractarea și achizițiile

reprezintă un alt domeniu afectat de corupție, deoarece persoanele care acordă contracte sau achiziționează bunuri și servicii solicită adesea comisioane sau cote de profit de la cei interesați de afaceri sau vânzări guvernamentale.

La un nivel inferior, dar care neîndreptățește și afectează în modul cel mai direct publicul, corupția implică nenumărați funcționari publici care solicită mită pentru servicii precum eliberarea certificatelor, adeverințelor sau a autorizațiilor pentru desfășurarea unei afaceri. (Stapenhurst, R. & Kpundeh, S., 2003: 11-14)

1.2. Costurile Corupției

Este evident că toate activitățile enumerate mai sus pot afecta serios viața socială, politică și economică a unei societăți atunci când sunt practicate la scară largă. De fapt, corupția este distructivă chiar și pentru simplul motiv că ea compromite noțiunea de alegere. În viața publică, deciziile care ar trebui să fie luate pentru binele societății, în conformitate cu principiile unei guvernări sănătoase și ale eficienței sectorului public, sunt de fapt bazate pe considerații legate de câștigul personal, atenția acordată problemelor comunității fiind foarte scăzută.

Corupția în procesul de luare a deciziilor afectează distribuția cheltuielilor publice, conducând la finanțarea unor megaproiecte necorespunzătoare. De fapt, procesul decizional public este vândut celui mai bine plasat solicitant, deturnând astfel fondurile publice de la utilizatorii eficienți și reducând resursele disponibile pentru o utilizare legitimă și eficientă, în interesul comunității. (Stapenhurst, R. & Kpundeh, S., 2003: 11-14)

Corupția afectează în egală măsură și viața economică a unei societăți. Deși unii susțin că ea contribuie la impulsivitatea unei economii lente, cu prea multe reglementări, puțini se îndoiesc de faptul că existența corupției contribuie la creșterea costurilor bunurilor și serviciilor, promovează investițiile neproductive în proiecte care nu sunt viabile sau durabile din punct de vedere economic, contribuie la declinul standardelor (de exemplu, în domeniul construcțiilor și transporturilor) și poate chiar contribui la îndatorarea sau sărăcirea unei țări.

Deși costurile corupției sunt greu de măsurat, o serie de studii indică faptul că printre acestea se numără:

- O creștere de 3-10% a prețului unei tranzacții pentru a accelera furnizarea unui anumit serviciu guvernamental;
- Prețuri crescute pentru anumite bunuri - cu până la 15-20% - ca urmare a monopolurilor impuse de guvern;
- O pierdere de până la 50% din impozitele percepute de guvern din cauza abuzurilor și corupției;
- Costuri excesive aferente unor bunuri și servicii, din cauza supradimensionării prețului plătit pentru contractele de achiziții sau din cauza achiziționării unor articole scumpe și inutile, guvernele plătind cu 20-100% mai mult decât este necesar. (Stapenhurst, R. & Kpundeh, S., 2003: 11-14)

Prin intermediul corupției, se introduc diferențe nelegale și nelegitime între persoane cu privire la dreptul de sănătate, la educație sau la ajutor social, adică cu privire la acele drepturi care nu pot face obiectul unor tranzacții comerciale supuse legilor pieței. Corupția este cea care introduce criteriile de eligibilitate bazate pe piață (criterii comerciale) în domeniile care țin de dreptul natural (stipulat implicit în contractul social pe care se edifică statul și instituțiile sale).

Alte costuri ale corupției cuprind scăderea prestigiului instituțiilor publice și diminuarea credibilității societății pe plan extern. În perioadele în care investițiile străine reprezintă un stimulent economic pentru reformele structurale care sunt necesare în economia națională, imaginea unui stat corupt, în care înalți funcționari publici sunt susceptibili (uneori dovediți) de a fi corupți și în care se petrec numeroase evenimente care conțin elemente de corupție sau coruptibilitate, este un semnal descurajant. (Ionescu, Gh. *et al.*, 2006:132-133)

Alte efecte sunt intangibile, colective și de lungă durată. Acolo unde relațiile corupte stau la baza luării deciziilor, valorile democratice și participarea devin irelevante, iar oportunitățile le sunt refuzate multora dintre cei care au cea mai mare nevoie de ele. Astfel de costuri nu sunt mai puțin reale doar din cauză că sunt greu de măsurat. (Johnston, M., 2007: 40)

1.3. Indicele De Percepție A Corupției

Este dificilă evaluarea nivelului de corupție din diferite țări pe baza unor date empirice concrete, cum ar fi compararea volumului de mită plătită, sau a numărului de condamnări sau de cazuri de corupție judecate. Aceste date nu reflectă nivelurile reale ale corupției, ci arată mai degrabă capacitatea procurorilor, instanțelor judecătorești și/sau a presei de a sancționa corupția. O modalitate solidă de a genera date comparative este, prin urmare, derivarea experienței și a percepției celor care se confruntă direct cu realitatea corupției dintr-o țară.

Indicele de Percepție a Corupției (IPC) clasează țările în funcție de gradul în care este percepută existența corupției în rândul oficialilor și al politicienilor. Este un indice compozit, care se bazează pe datele privind corupția din sondajele specializate efectuate de mai multe instituții independente de renume. Aceste sondaje includ întrebări legate de folosirea funcției publice în beneficiu particular, precum și întrebări care verifică validitatea și eficiența politicilor anticorupție, înglobând astfel atât corupția politică, cât și pe cea administrativă.

În tabelul următor este prezentat Indicele de Percepție a Corupției pe anul 2009, pentru toate țările din Uniunea Europeană. Scorul IPC variază pe o scală de la 0 la 10. Limita superioară reprezintă o țară complet curată, unde nu există nici o formă de corupție. Cu cât scorul e mai mic, amploarea fenomenului corupției este mai mare. Limita inferioară corespunde corupției generalizate.

Tabelul 1

Indicele de Percepție a Corupției 2009 - accente regionale

Nr.crt.	Țară / Teritoriu	Scorul IPC 2009
1	Danemarca	9.3
2	Suedia	9.2
3	Finlanda	8.9
4	Olanda	8.9
5	Luxemburg	8.2
6	Germania	8.0
7	Irlanda	8.0
8	Austria	7.9
9	Marea Britanie	7.7
10	Belgia	7.1
11	Franța	6.9
12	Cipru	6.6
13	Estonia	6.6
14	Slovenia	6.6
15	Spania	6.1
16	Portugalia	5.8
17	Malta	5.2
18	Ungaria	5.1
19	Polonia	5.0
20	Republica Cehă	4.9
21	Lituania	4.9
22	Letonia	4.5
23	Slovacia	4.5
24	Italia	4.3
25	Bulgaria	3.8
26	Grecia	3.8
27	România	3.8
MEDIA	UNIUNEA EUROPEANĂ	6.3

Sursa: http://www.transparency.org.ro/politici_si_studii/indici/ipc/2009/

2. Cultura Națională

Geert Hostede definește cultura ca fiind "o programare mentală colectivă care ne face să acceptăm ceva împreună cu membrii națiunii sau grupului din care facem parte, dar nu cu componenții altor grupuri și națiuni". (Hofstede, G., 1980 citat de Burduș, E., 1998: 15) O altă definiție semnificativă este cea dată de Clifford Geertz care consideră că în general "cultura este un sistem de concepții moștenite istoric, exprimate simbolic, prin care oamenii comunică, perpetuează și-și dezvoltă cunoștințele și atitudinile față de viață". (Geertz, C., 1973 citat de Burduș, E., 1998: 16)

Dezvoltarea unei culturi izvorăște din faptul că, atunci când un grup de oameni trăiesc împreună o perioadă mai lungă, tind să împărtășească aceleași valori și opinii (Brătianu, C., 2003: 8) cu privire la ceea ce este bine sau rău, adevărat sau fals, adecvat sau impropriu. Cultura reprezintă astfel contextul în care se petrec lucrurile; în afara contextului își pierd importanța chiar și reglementările juridice. (Bibu, N., 2003:12)

Fiecare cultură prezintă o serie de particularități mai mult sau mai puțin observabile, întrucât ea se prezintă stratificat. Pentru a înțelege o cultură este necesar să se înlăture straturile superioare pentru a pătrunde în interior la elementele care sunt generatoare de particularități.

Stratul exterior, care reprezintă cultura explicită, se concretizează în lucruri observabile cum sunt limba vorbită, hrana, arta, moda. Ele reprezintă simboluri și produse ale celui mai adânc strat al culturii.

Stratul de mijloc este reprezentat de valori și norme. Valorile influențează înțelegerea binelui și răului, ele fiind strâns legate de idealurile proprii unui grup. Normele reprezintă opinia unui grup despre ceea ce este corect și ceea ce este greșit.

În timp ce normele ne arată "cum trebuie să ne comportăm", valorile ne arată "cum aspirăm sau cum dorim să ne comportăm". Normele se pot concretiza din punct de vedere formal în legi, iar din punct de vedere informal în control social. O cultură este relativ stabilă atunci când normele reflectă valorile proprii grupului, societății, în caz contrar, se poate ajunge la tensiuni destabilizatoare. Un exemplu în aceste sens îl reprezintă țările din estul Europei în care mulți ani normele comuniste au degradat valorile societății, ceea ce a determinat dezintegrarea acestor norme.

Stratul interior este reprezentat de concepțiile de bază despre viață, despre existență umană. Pentru că diferitele grupări de oameni au trăit și s-au dezvoltat în regiuni geografice și climaterice diferite, acestea și-au format seturi proprii de presupuneri logice privind soluționarea problemelor. Pentru aceste relații fundamentale cu natura, omul și apoi comunitatea, popoarele și-au dezvoltat un ansamblu de concepte despre viață, care în

timp scapă din conștient devenind evidente pentru că ele sunt răspunsuri rutiniere la mediu. (Burduș, E., 1998: 14-15)

3. Modele Culturale

Aspectele diferite ale unei culturi pot fi caracterizate prin anumite dimensiuni culturale generale. Geert Hofstede definește dimensiunea culturii ca fiind "un aspect al unei culturi care se poate măsura în raport cu alte culturi". (Hofstede, G., 1996 citat de Bibu, N., 2003: 12) La baza concepției sale asupra managementului comparat, Hofstede pune cinci dimensiuni culturale, fiecare constând din interacțiunea a două laturi concomitent complementare și contrare, acestea fiind: ecartul puterii (distanța față de putere) mare/mic, individualism/colectivism, masculinitate/feminitate, evitarea incertitudinii intensă/redușă, orientarea pe termen lung/orientarea pe termen scurt. În capitolul următor voi descrie particularitățile acestor dimensiuni, evidențiind acei factori cu rol catalizator sau atenuator pentru corupției.

Un alt model al dimensiunilor culturale este cel dezvoltat de către Fons Trompenars și Charles Hampden-Turner. Abordarea lor pornește de la ideea că o cultură se diferențiază de altele prin specificul soluțiilor alese pentru aceleași probleme. Modelul propus e format din șapte dimensiuni culturale, dar din motive legate de natura și scopul lucrării de față, voi aborda în cele ce urmează doar două dintre aceste dimensiuni, și anume: universalism/particularism, statut social câștigat/atribuit.

4. Influența Modelelor Culturale Asupra Corupției

4.1. Legătura Dintre Caracteristicile Dimensiunilor Culturale Și Practicile Corupte

➤ Ecartul Puterii Mare/Mic

Ecartul puterii exprimă gradul de egalitate sau inegalitate dintre membrii unei societăți. O valoare mare arată că inegalitățile în ceea ce privește puterea și averea sunt conservate și mărite. Acest sistem de caste care nu permite urcarea cetățenilor pe scara socială încurajează corupția, deoarece încalcă egalitatea de șanse.

O valoare mică a ecartului puterii arată că diferențele de putere și avere dintre cetățeni sunt reduse sau chiar înlăturate. Distribuția socială a puterii nu este conservată, originea individului nu îl împiedică să câștige sau să piardă putere. În aceste societăți se urmăresc egalitatea și oportunitățile pentru toată lumea.

Un ecart mare al puterii este sinonim cu un conformism social puternic, cu supunere față de un statut superior. Această supunere privește atât relațiile din cadrul familiei (copil - părinte, soție - soț, frate mai mic - frate mai mare), cât și cele organizaționale (subaltern - manager), sau general - sociale (cetățean simplu - celebritate, om sărac - om bogat). În aceste societăți, un bun punct de pornire în procesul de combatere a corupției este

promovarea unor exemple pozitive, evidențierea unor persoane caracterizate prin integritate și cu un statut social recunoscut și admirat.

În societățile cu un ecart mare al puterii stilul predominant de conducere este autocrat (dictatorial) sau paternalist. Paternalismul este un sistem de conducere în care superiorul recompensează loialitatea și supunerea subordonaților. Acest stil de conducere reduce interesul participativ, scade inițiativa și responsabilitatea angajaților și creează premisele corupției sub forma nepotismului și favoritismului.

În organizațiile din țările cu un ecart al puterii mic, relațiile dintre șef și subaltern sunt cele reglementate între posturile respective. În țările cu un ecart al puterii mare, un nivel ierarhic ridicat îi conferă persoanei respective și un rang neoficial ridicat, extinzându-i puterea în afara domeniului de autoritate specific funcției sale oficiale. Acest spectrul larg de privilegii, majoritatea neoficiale, pot fi folosite ca și fundament în traficului de influență.

Având în vedere toate argumentele prezentate mai sus, consider că o valoare mare a ecartul puterii este un element catalizator al corupției. Acest punct de vedere este susținut și în alte articole de cercetare, printre care se numără: Cohen, J. *et al.* (1996: 58), Husted, B. (1999: 344), Sanyal, R. & Guvenli, T. (2009: 291), Tavares, A. (2004: 3).

➤ Individualism/Colectivism

Individualismul exprimă măsura în care societatea încurajează relațiile interpersonale și realizarea individuală. Un grad înalt de individualism arată că accentul e pus pe individualitate și drepturi individuale; între membrii societății există relații interpersonale foarte slabe. Un grad scăzut de individualism au societățile cu o natură colectivistă, cu legături foarte strânse între membri; în aceste culturi se consolidează familii extinse și colectivități în care fiecare membru este responsabil pentru ceilalți.

Caracterul relațiilor interumane (individualism/colectivism) se formează inițial în familie și se întăresc în afara acesteia. Aceste relații diferă de la o societate la alta prin prisma a trei elemente:

- Intensitatea: măsura în care membrii societății depind unul de altul;
- Anvergura: numărul de persoane cu care cineva întreține relații cât de cât intense;
- Fundamentarea (predeterminarea): criteriile după care se dezvoltă relațiile dintre persoane există culturi în care relațiile interpersonale sunt predeterminate, au la bază elemente de statut atribuit (clasa socială, etnia, religia, în general apartenența la un grup social) și există culturi în care relațiile dintre oameni se stabilesc fortuit (Hofstede folosește chiar termenul "haotic") în funcție de preferințele fiecăruia.

Aceste trei elemente nu formează niște dimensiuni diferite ale relațiilor interumane, ci sunt convergente. În culturile individualiste relațiile dintre oameni sunt slabe, puține și pe baza preferințelor individuale, iar în cele colectiviste sunt intense, multiple și predeterminate.

În culturile individualiste accentul se pune pe problemele generale ale unei societăți, iar în culturile colectiviste primează nevoile și interesele particulare ale grupului de apartenență (Sanyal, R. & Guvenli, T., 2009: 290). Corupția își are originile în valorile sociale care susțin fenomenul darului și loialitatea față de familie și cei apropiați. Atunci când facem un cadou cuiva, acesta se va simți obligat să ofere ceva în schimb. Uneori, oamenii fac daruri cu intenția ascunsă de a primi în schimb anumite avantaje nemeritate sau chiar ilegale. De aceea, culturile care valorizează puternic familia și relațiile cu cei apropiați sunt mai predispuse la acte de corupție.

În culturile individualiste, intimitatea, autonomia și realizarea individuală sunt elemente deosebit de importante. În aceste societăți, există o competiție acerbă pe plan economic și politic (în comparație cu societățile colectiviste), de aceea toleranța față de corupție e mult mai mică. (Sanyal, R. & Guvenli, T., 2009: 290-291)

În societățile colectiviste există o mai mare preocupare pentru justiție socială și armonie în cadrul grupului. Oamenii au o viziune contraproductivă asupra proprietății private și nu apreciază succesul individual. De aceea corupția poate fi o cale implicită, ascunsă de îndeplinire a obiectivelor personale. (Tavares, A., 2004: 18)

Concluzionând ideile prezentate anterior, consider că individualismul este un factor cultural atenuator al corupției macrosociale.

➤ **Masculinitate/Feminitate**

Masculinitatea este măsura în care valorile dominante ale unei societăți sunt afirmarea și sporirea averii, iar feminitatea este măsura în care valorile dominante ale societății sunt legate de relațiile interpersonale, grija față de alții, interesul pentru calitatea vieții. (Luthans, F., 1992: 590 citat de Mișuț, I. & Lungescu, D., 2005)

În societățile masculine sunt apreciate comportamentul de dominare și încercările de a excela; în cele feminine aceste elemente sunt ridiculizate. Membrii societăților feminine (indiferent de sex) sunt învățați să fie modești și lipsiți de ambiție. (Hofstede, G., 1996: 109 citat de Mișuț, I. & Lungescu, D., 2005)

Ambiția foarte mare poate fi imboldul necesar pentru implicarea în activități neetice, de aceea masculinitatea poate fi considerată un catalizator al corupției. Această idee este întâlnită și în alte cercetări, printre care se numără: Husted, B. (1999: 344-345), Sanyal, R. & Guvenli, T. (2009: 291).

➤ **Evitarea Incertitudinii Intensă/Redusă**

Evitarea incertitudinii exprimă măsura în care oamenii se simt amenințați de către situațiile ambigue și gradul în care încearcă să înlăture aceste situații. La nivelul unei societăți evitarea incertitudinii se manifestă formal prin încercarea reducerii gradului de nedeterminare a realității cu ajutorul a trei instrumente: dreptul, religia și tehnologia. (Hofsede, G., 1996: 132 citat de Mihaș, I. & Lungescu, D., 2005)

Un indice mare de evitare a incertitudinii arată că țara nu tolerează ușor situații nestructurate, de aceea este orientată înspre reguli. Un indice scăzut arată că țara nu este prea înfricoșată de ambiguitate și incertitudine și are un grad înalt de toleranță a varietății de opinii nu este atât de orientată înspre reguli, acceptă mult mai ușor schimbarea, acceptă riscul mai ușor și mai frecvent.

În culturile cu un indice mare de evitare a incertitudinii, preferința pentru stabilitate și siguranță împiedică oamenii să-și asume riscuri și să adopte o atitudine antreprenorială, iar corupția este privită ca o modalitate mai ușoară de sporire a câștigului. (Tavares, A., 2004: 4) De multe ori corupția poate fi văzută ca o modalitate de a reduce gradul de incertitudine. În situațiile în care rezultatul final depinde de foarte mulți factori circumstanțiali, corupția poate asigura un rezultat rapid și sigur. (Husted, B., 1999: 345)

În concluzie, se poate afirma că un indice mare de evitare a incertitudinii poate însemna o inclinare spre practicile corupte. În aceste societăți, reformele instituționale ar trebui să fie îndreptate spre creșterea incertitudinii asociate tranzacțiilor corupte și scăderea ambiguității și anxietății asociate tranzacțiilor curate. (Husted, B., 1999: 355)

➤ **Orientarea Pe Termen Lung/Orientarea Pe Termen Scurt**

Această dimensiune culturală este cunoscută și sub numele de "dinamism confucianist". Ea reinterpretează învățăturile lui Confucius (551 î.Hr. - 479 î.Hr.) și se ocupă de valori specific orientale, mai puțin evidente și recunoscute în gândirea occidentală, precum respectarea dreptului și a moralei în scopul creării unei societăți ideale.

Dinamismul confucianist, ca dimensiune culturală, evidențiază la polul "orientare pe termen lung" valori precum: persistență (perseverență), cumpătare, organizarea relațiilor prin statut, supravegherea atentă a funcționării relațiilor din societate, deținerea sentimentului de rușine. La polul opus, "orientarea pe termen scurt", evidențiază valori precum: siguranța personală, stabilitatea financiară, socială și profesională, protejarea "obrazului" (prin demnitate, autorespect, prestigiu).

La polul "orientare pe termen lung", valorile sunt orientate mai mult spre viitor (în special cumpătarea și perseverența); ele sunt deci mai dinamice. Valorile la polul opus, "orientare pe termen scurt", sunt orientate mai mult spre trecut și prezent; ele sunt deci mai statice. (Istocescu, A., 2000: 11)

Valorile caracteristice ambelor orientări (pe termen lung sau scurt) pot, în circumstanțe diferite, să încurajeze sau să inhibe comportamentele corupte. Se poate afirma că particularitățile culturale specifice acestei dimensiuni nu au nici un impact asupra corupției. (Husted, B., 1999: 346)

➤ **Universalism/Particularism**

În societățile universaliste "ceea ce este bine și corect poate fi definit și este universal valabil" (Hampden-Turner, C. & Trompenaars, F., 2002: 14), în timp ce în culturile particulariste se pune un accent mai mare pe obligațiile ce derivă din relațiile interumane în funcție de împrejurări. Universalismul, sau accentul pus pe regulile de bază, conduce la un comportament abstract, în timp ce particularismul concentrează atenția pe circumstanțele prezente. (Burduș, E., 1998: 17)

Diferența de abordare se manifestă și în cazuri excepționale, pentru care nu există nici o reglementare, fie ea lege, cod sau regulă. Universalistii vor opta pentru folosirea acelei reglementări care este cea mai relevantă pentru acea situație, chiar dacă este imperfectă. Societățile particulariste vor opta pentru ignorarea regulilor, judecând cazul respectiv după condițiile sale specifice, concrete. (Bibu, N., 2003: 17)

Deoarece universalismul înlăturează orice formă de subiectivism (care poate duce la favoritism), el poate fi considerat un factor atenuator al corupției macrosociale.

În societățile universaliste este foarte important ca legislația în vigoare să nu fie stufoasă sau contradictorie, pentru a nu fi posibilă, printr-o reglementare permisivă, existența mai multor interpretări juridice. Lungul șir al legilor interpretative, al ordonanțelor de urgență sau a ordonanțelor simple de Guvern, a diverselor norme metodologice, care sunt adoptate cu întârziere pentru explicitarea aplicării legii adoptate, permit în perioadele de tranziție interpretări diferite ale legii. Desigur alegerea interpretării poate fi influențată prin "stimularea" funcționarului respectiv, care nu mai conștientizează că a încălcat legea, ci dimpotrivă, că a făcut aplicarea corectă a ei. (Rusu, M., 2008: 11-12)

➤ **Statut social câștigat/atribuit**

Culturile se diferențiază și prin modul de acordare a statutului diferitelor persoane. Astfel, în unele culturi, acordarea statutului are la bază realizări personale, pe când în altele statutul se atribuie pe bază de vârstă,

clasă socială, sex, educație, profesie ș.a.m.d. În primul caz este vorba de un statut câștigat, iar în cel de al doilea de un statut atribuit. (Burduș, E., 1998: 30)

E adevărat, din păcate, că nu toți pornim cu aceleași șanse în viață, dar dacă trăim într-o societate în care suntem evaluați după merit și performanță, această diferență inițială poate scădea considerabil. Culturile în care statutul social se poate câștiga prin forțe proprii nu sunt predispuse proliferării unor forme de corupție precum nepotismul și favoritismul.

4.2. Legătura Dintre Indicele De Percepție A Corupției Și Valorile Culturale

Luând în considerare trăsăturile dimensiunilor culturale și potențialul fiecărei valori de a fi un element catalizator sau atenuator al corupției, se poate întocmi un model de integritate. Acesta se caracterizează prin: o valoare mică a ecartului puterii, individualism mediu/mare, masculinitate redusă (feminism), evitarea incertitudinii redusă/medie, universalism și statut câștigat.

Dimensiunile culturale din Danemarca, Suedia, Finlanda și Olanda se suprapun în totalitate modelului cultural de integritate propus. Conform datelor din Tabelul 1, aceste patru țări înregistrează cel mai mare Indice de Percepție a Corupției la nivelul Uniunii Europene.

De asemenea, Austria și Germania sunt țări cu un profil cultural foarte asemănător modelului de integritate, cu excepția dimensiunii masculinitate/feminitate. Conform rezultatelor cercetărilor lui Hofstede, caracteristicile culturale din aceste două țări evidențiază un nivel mediu/mare de masculinitate. Apropierea foarte mare de modelul de integritate explică de ce în Austria și Germania scorul IPC este peste media Uniunii Europene.

Cu cât particularitățile culturii naționale se îndepărtează de nivelul de integritate propus, cu atât nivelul perceput al corupției scade. De exemplu, în Ungaria, Polonia și Cehia, două dintre dimensiunile culturale nu corespund modelului de integritate, deoarece masculinitatea și evitarea incertitudinii au un nivel ridicat. Acest lucru se reflectă imediat în percepția asupra corupției, indicele IPC înregistrând, conform Tabelului 1 o valoare sub media Uniunii Europene.

Dimensiunile culturale din România și Bulgaria se îndepărtează semnificativ de cele corespunzătoare nivelului integrității. Ecartul puterii mare, individualismul scăzut și evitarea incertitudinii mare conturează profilul corespunzător celui mai mic scor IPC la nivelul Uniunii Europene.

Concluzie

Corupția nu este răspunzătoare pentru tot ceea ce este rău și nici nu distruge tot ceea ce este bun într-o societate. Rareori, cazurile grave au o singură cauză sau se datorează doar faptului că unii indivizi vor să facă rău. Mai degrabă, ea este înrădăcinată în stadiul de dezvoltare a țării și este determinată de un anumit context socio-economic și de un mixaj de factori favorizanți.

Corupția este greu de contracarat, deoarece este ascunsă, mascată și prosperă, având la bază un schimb informal între cel care dă și cel care primește. Nu presupune contracte scrise care pot fi analizate și contestate. De aceea, măsurile de prevenire trebuie să ia în considerare toate domeniile susceptibile. Provocarea nu constă în devalorizarea sau schimbarea caracteristicilor culturale, ci în găsirea unor modalități etice de abordare a acestora. (Husted, B., 1999: 355)

Promovarea unor programe de reducere a corupției care au în vedere doar aspecte economice sau instituționale fără a ține seama de aspectele culturale nu vor trece dincolo de aparențe și nu vor putea avea efecte pe termen lung. Transparența, responsabilitatea, descentralizarea și educația sunt câteva dintre domeniile de investigat în planificarea prevenirii sau combaterii corupției.

Datorită complexității fenomenului corupției, în cercetările ulterioare voi analiza și alți factori de influență, precum nivelul de dezvoltare al țării, venitul pe cap de locuitor, sistemul de guvernământ, cadrul legislativ și religia.

Bibliografie

1. Bibu, N. (2003) *Management comparat: o abordare interculturală, o abordare modernă*, Timișoara, Editura Mirton
2. Brătianu, C. (2003) "Antimanagement", *Management și Inginerie Economică*, nr. 4
3. Burduș, E. (1998) *Management comparat*, București, Editura Economică
4. Cohen, J. *et al.* (1996) "A methodological note on cross-cultural accounting ethics research", *International Journal of Accounting*, nr. 31, pp. 55-66
5. Geertz, C. (1973) *Interpretarea culturilor*, New York, Editura Basic Books INC
6. Hampden-Turner, C. & Trompenaars, F. (2002) *Building cross-cultural competence*, Londra, Editura John Wiley & Sons, LTD
7. Hofstede, G. (1980) *Culture's consequences*, Londra, Editura Sage
8. Hofstede, G. (1996) *Managementul structurilor multiculturale*, București, Editura Economică
9. Husted, B. (1999) "Wealth, Culture and Corruption", *Journal of International Business Studies*, nr. 30, pp. 339-360

10. Ionescu, Gh. *et al.* (2006) *Etica în afaceri*, Timișoara, Editura Universității de Vest
11. Istocescu, A. (2000) "Management chinez", *Revista Economia*, nr. 1-2, pp. 10-14, disponibil online la http://www.biblioteca.ase.ro/resurse/resurse_electronice/revista_articole.php?rn=12
12. Johnston, M. (2007) *Corupția și formele sale: bogăție, putere și democrație*, Iași, Editura Polirom
13. Luthans, F. (1992) *Organizational Behavior*, McGraw Hill International Editions
14. Mihuț, I. & Lungescu, D. (2005) "Dimensiuni culturale în managementul românesc", *Management & Marketing*, disponibil online la <http://www.managementmarketing.ro/pdf/articole/art1.pdf>
15. Prodan, G. & Sârbu, S. (2005) *Corupția - flagelul societății moderne*, București, Editura Victor
16. Rusu, M. (2008) *Funcționarul public și corupția*, Sibiu, Editura Universității "Lucian Blaga"
17. Sanyal, R. & Guvenli, T. (2009) "The propensity to bribe in international business: the relevance of cultural variables", *Cross Cultural Management*, vol. 16, nr. 3, pp. 287-300
18. Stapenhurst, R. & Kpundeh, S. (2003) *Corupția și combaterea ei: spre un model de construire a integrității naționale*, București, Casa de Editură Irecson, Traducere Autorizată de Banca Mondială
19. Tavares, A. (2004) "The socio-cultural and political-economic causes of corruption: a cross-country analysis", *Working Papers in Economics*, disponibil online la <http://ideas.repec.org/p/ave/wpaper/192004.html>
20. <http://www.geert-hofstede.com>
21. http://www.transparency.org.ro/politici_si_studii/indici/ipc/2009/